

Siniša Habijanec

Slovački jezični zakoni i hrvatske prilike

—*—

U radu se analizira slovački Zakon o državnom jeziku (svk. *Zákon o štátnom jazyku*), propituje njegovu primjenu u hrvatskim prilikama. Budući da je slovački jezični zakon rezultat specifičnih slovačkih društvenih i jezičnih prilika, dosljedna primjena takva zakona u Hrvatskoj imala bi učinke potpuno suprotne intenciji zakona. U radu se osporava i proširena predrasuda prema kojoj je svrha slovačkoga jezičnoga zakona podizanje jezične kulture. Slovački Zakon o državnom jeziku zapravo uređuje službenu i javnu uporabu jezika u Republici Slovačkoj.

Ključne riječi: jezična politika, hrvatski jezik, slovački jezik.

—*—

U posljednje vrijeme u hrvatskoj kulturnoj javnosti sve se češće čuju zahtjevi za usvajanjem zakona o hrvatskom jeziku, vrlo vjerojatno potaknuti sveopćom niskom razinom jezične kulture i brojnim standardizacijskim nedoumicama hrvatskoga književnoga jezika. O potrebi donošenja takva zakona složno se je izjasnilo stotinjak domaćih i inozemnih kroatista na 4. hrvatskom slavističkom kongresu u Varaždinu u rujnu 2006. god., a u siječnju 2007. god. Vladu Republike Hrvatske na to je upozorilo i Hrvatsko filološko društvo. Pritom se kao mogući predložak hrvatskomu zakonu navode jezični zakoni raznih zemalja, a u tom se kontekstu često spominje i slovački Zakon o državnom jeziku. M. Samardžija, na primjer, smatra "kako bi uzor Hrvatskoj u donošenju zakona mogla biti Slovačka".¹

Pri pozivanju na slovački jezični zakon obično se ne vodi računa o (jezičnim) prilikama u Slovačkoj ili se pak nedovoljno precizno čitaju pojedine odredbe toga zakona. Cilj je ovoga članka pokazati da zakon kakav je slovački jezični zakon nije primjenjiv u hrvatskim prilikama, odnosno da bi dosljedna primjena takva zakona u hrvatskim prilikama izazvala učinak suprotan od onoga kakav priželjkuju zagovornici toga zakona.

¹ U *Jutarnjem listu* od 2. veljače 2007. god., str. 9.

Prije nego što pristupimo analizi slovačkoga jezičnog zakona i usporedimo ga s hrvatskom jezičnom situacijom, prisjetit ćemo se kronologije događaja vezanih uz njegovo izglasavanje. Statut državnoga jezika (svk. *štátny jazyk*) slovački je stekao donošenjem Ustava Republike Slovačke 1. rujna 1992. god. čiji 6. članak glasi: "(1) Državni jezik na području Republike Slovačke jest slovački jezik. (2) Uporabu drugih jezika, koji nisu državni, u službenom općenju odredit će zakon." [2: 34]²

Time je slovački jezik stekao jači pravni, a time i u velikoj mjeri i sociolingvistički status od prethodnoga statusa *službeni jezik* (svk. *úradný jazyk*), u Ustavu samo terminološki, ali u Zakonu o državnom jeziku i *de iure*, kako se može zaključiti na temelju drugoga stavka 2. članka toga zakona:

"Državni jezik ima prednost pred ostalim jezicima koji se rabe na području Republike Slovačke." [4: §1]³

Izdavanjem iz Češko-Slovačke Federativne Republike Slovačka 1. siječnja 1993. god. postaje neovisna država, a već sljedeće godine u lipnju Matica slovačka, Jezikoslovni zavod Ľudovíta Štúra i Savez slovačkih književnika sastavljaju zajednički prijedlog načelâ budućega Zakona o državnom jeziku. [6] U tome se prijedlogu od države i njenih organa traži da "uvede sustavni jezični poredak na cijelom teritoriju Republike Slovačke na svim područjima javnoga općenja", te da bi zakon o državnom jeziku trebao "definitivno odrediti prava i obveze svih građana Republike Slovačke prema državnom jeziku na području Republike Slovačke". [6: 138]

Slovački parlament 15. studenoga 1995. god. usvaja Zakon o državnom jeziku [5] (s 1. siječnjem 1996. god. kao datumom stupanja na snagu) koji od samih početaka izaziva oštro protivljenje predstavnika (u Slovačkoj najbrojnije) mađarske nacionalne manjine, ali i dijela slovačke kulturne javnosti, te posebice međunarodnih organizacija za zaštitu manjinskih prava⁴ tako da je uskoro podvrgnut korekcijama. Prvo je odlukom Ustavnoga suda Republike Slovačke od 4. listopada 1997. god. ukinut peti stavak 3. članka koji je glasio: "Pisane predstavke građana namijenjene državno-pravnim organima predaju se na državnom jeziku" [5: §3],⁵ a bio je suzio neka dotad važeća jezična prava nacionalnih manjina.

Druga velika promjena nastupila je s donošenjem Zakona o uporabi jezika nacionalnih manjina 1999. god. [3] kojim je Zakon o državnom jeziku dobio puni pravni

² "(1) Na území Slovenskej republiky je štátnym jazykom slovenský jazyk. (2) Používanie iných jazykov neštátneho jazyka v úradnom styku ustanoví zákon."

³ "Štátny jazyk má prednosť pred ostatnými jazykmi používanými na území Slovenskej republiky."

⁴ U izvještaju o (tadašnjoj) Slovačkoj Europska komisija protiv rasizma i netolerancije (ECRI) navodi restriktivski karakter Zakona o državnom jeziku kao jedno od ključnih područja koje zaslužuju osobitu pozornost, u istoj razini s na primjer permanentno problematičnim romskim pitanjem.

⁵ "Písomné podania občanov určené verejnoprávnym orgánom sa podávajú v štátnom jazyku."

okvir jer je stvorena legislativa i za drugi stavak 6. članka Ustava Republike Slovačke. Zakon o uporabi jezika nacionalnih manjina⁶ neutralizirao je brojne odredbe Zakona o državnom jeziku na lokalnoj razini (u općinama u kojima

pripadnici nacionalne manjine čine više od 20 % stanovnika), a najveća se je promjena sastojala u tome što je 8. članak Zakona o uporabi jezika nacionalnih manjina ukinuo kontroverzni 10. članak

Zakona o državnom jeziku koji je predviđao novčane kazne za prekršitelje.⁷ Stoga likovanje nekih naših jezikoslovaca koji, pozivajući se na slovački jezični zakon, smatraju da se pitanja jezične kulture mogu riješiti novčanim kaznama nije opravdano budući da se temelji na starijem zakonskom tekstu koji već osam godina nije na snazi.

Proces formiranja i implementacije Zakona o državnom jeziku zaokružen je donošenjem programskoga dokumenta Konceptija skrbi o državnom jeziku Republike Slovačke (svk. *Koncepcia starostlivosti o štátny jazyk Slovenskej republiky*) koji je osmislila međuresorna komisija pri Ministarstvu kulture Republike Slovačke, a koji detaljno opisuje smjernice jezične politike. Konceptiju je 14. veljače 2001. god. usvojila Vlada Republike Slovačke Rezolucijom br. 131, čime je stekla status obvezujućega podzakonskog akta.

Iščitavajući odredbe slovačkoga Zakona o državnom jeziku i imajući na umu okolnosti u kojima je izglasan, pokušat ćemo osporiti i druge predrasude koje vladaju u naših jezikoslovaca kada se pozivaju na taj zakon. Prvo što treba naglasiti jest da slovački Zakon o državnom jeziku, ma koliko to proturječno zvučalo, nije zakon o slovačkom jeziku. On ne određuje kakav bi slovački standard trebao biti ili to određuje vrlo općenito. Standardnoga oblika državnoga jezika posredno se tiče prvi stavak 2. članka koji državu, uz ostalo, obvezuje na skrb o standardizaciji državnoga jezika i o podizanju jezične kulture, ali još izravnije drugi stavak istoga članka koji glasi: "Standardizirani oblik državnoga jezika proglašava Ministarstvo kulture Republike Slovačke na prijedlog stručnih slovakističkih jezikoslovnih institucija." [4: §2]⁸

Ovaj stavak otkriva da se pod pojmom državnoga jezika ne podrazumijeva nužno njegov standardizirani oblik. Osim toga, to se eksplicitno ističe i u Konceptiji skrbi

⁶ Iako ju je na to obvezivao Ustav, Vlada na čelu s Vladimírom Mečiarom otezala je s donošenjem Zakona o uporabi jezika nacionalnih manjina što je bio jedan od eksplicitno navedenih razloga odbijanja Slovačke u prvom kolu pristupnoga procesa Europskoj Uniji. Zakon je usvojen nakon smjene vlasti na parlamentarnim izborima 1998. god. kada je premijer postao Mikuláš Dzurinda.

⁷ Spomenuti članak bio je počeo vrijediti od 1. siječnja 1997. god., kako bi se fizičkim i pravnim osobama ostavilo vremena da isprave nezakonito stanje. Prvotni Prijedlog Matice slovačke, Jezikoslovnoga zavoda Ľudovíta Štúra i Saveza slovačkih književnika predviđao je čak i kazne. Ponovno uvođenje novčanih sankcija najavio je ministar kulture Marek Maďarič u prosincu 2006. godi., ali, koliko mi je poznato, još nisu uvedene.

⁸ "(2) Kodifikovanú podobu štátneho jazyka vyhlasuje Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky (ďalej len 'ministerstvo kultúry') na návrh odborných slovakistických jazykovedných pracovísk."

o državnom jeziku Republike Slovačke: “Državni jezik ne znači automatski književni jezik.” [1: §1.2]⁹ Štoviše, četvrti stavak 11. članka Zakona o državnom jeziku eksplicitno nabraja sve stavke u kojima se pod pojmom *državni jezik* podrazumijeva slovački jezik u svojem standardiziranom (kodificiranom) obliku. Tako se na primjer pisana dokumentacija u državnim institucijama ili u oružanim snagama vodi na standardnom jeziku, a standardni jezik trebali bi “pri obavljanju svoje dužnosti” rabiti i djelatnici državnih organa i institucija, međutim standardom se ne mora govoriti na sjednicama javnopravnih organa ili pak u oružanim snagama i policiji. Standard također nije propisan niti u postupcima pred sudovima jer svaki državljanin zaslužuje jednaku pravnu zaštitu bez obzira na obrazovanje i stupanj poznavanja standardnoga jezika.

Kada bismo drugi stavak 2. članka Zakona o državnom jeziku dosljedno primijenili u Hrvatskoj, našli bismo se pred teškom odlukom koji jezični priručnik proglasiti za prikaz uzornoga standardnoga jezika, budući da su svi rječnici, pravopisi i gramatike, koji su u uporabi ili u najmanju ruku dostupni na tržištu, djelo neke od stručnih kroatističkih jezikoslovnih ustanova, ako dosljedno prilagodimo formulaciju iz slovačkoga zakona, ili barem njihovih predstavnika i članova.

S tim je u uskoj vezi još jedna velika razlika između hrvatske i slovačke situacije. U Slovačkoj postoji nedvojbeno središnja institucija za standardiziranje slovačkoga jezika, Jezikoslovni zavod Ľudovíta Štúra Slovačke akademije znanosti (JÚĽŠ SAV), kojoj taj status posredno jamči zakon. Naime, u Konceptiji skrbi o državnom jeziku Republike Slovačke uz ostalo piše: “Povijesno je o istraživanju i razvoju slovačkoga jezika skrabila Matica slovačka. Danas najvažnije znanstvenoistraživačke zadaće i probleme u vezi sa slovačkim jezikom rješava Jezikoslovni zavod Ľudovíta Štúra Slovačke akademije znanosti (...) i druge slovakističke ustanove, ponajprije sveučilišne katedre slovačkoga jezika. Jezikoslovni zavod je ipak stručna reprezentativna institucija koja garantira izradu i izdavanje standardizacijskih priručnika slovačkoga jezika.” [1: §1.3]¹⁰

Dakle, osim prava na izradu i izdavanje standardizacijskih priručnika, podzakonski akt Jezikoslovnomu zavodu Ľudovíta Štúra jamči i primat u odnosu na druge ustanove koje se bave istraživanjem i razvojem slovačkoga jezika. Prema sadašnjemu stanju stvari Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje prilično je daleko od takva za-

⁹ “Štátny jazyk neznamená automaticky spisovný jazyk.”

¹⁰ “Historicky sa o výskum a rozvoj slovenského jazyka starala Matica slovenská. V súčasnosti najdôležitejšie vedeckovýskumné úlohy a problémy súvisiace so slovenským jazykom rieši Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied (ďalej len ‘jazykovedný ústav’) a iné slovakistické pracoviská, predovšetkým katedry slovenského jazyka vysokých škôl. Jazykovedný ústav je však odborná reprezentatívna inštitúcia, ktorá garantuje vypracúvanie a vydávanie kodifikačných príručiek slovenského jazyka.”

konski definiranoga statusa. U Hrvatskoj doduše postoji i Vijeće za normu hrvatskoga standardnoga jezika koje je sastavljeno od vrsnih i osvjedočenih stručnjaka koji, redovito se sastajući, raspravljaju o važnim pitanjima suvremenoga standarda, ali je standardizacijska pravomoć spomenutoga vijeća u osnovi savjetodavna.

Slovački Zakon o državnom jeziku zapravo regulira uporabu jezika u javnoj i službenoj komunikaciji na području države Republike Slovačke. Na primjer, on ni jednom riječju ne spominje uporabu slovačkoga jezika u slovačkim manjinskim zajednicama u inozemstvu (na primjer u Srbiji, Mađarskoj i Rumunjskoj) što bi u krajnjoj liniji predstavljalo zadiranje u suverenitet drugih država. Slovački Zakon o državnom jeziku prema tomu ne određuje **kakav**, nego **koji** jezik treba rabiti u nekoj javnoj ili službenoj prigodi u Republici Slovačkoj. Svakomu tko poznaje slovačke prilike jasno je da se to prije svega odnosi na mađarski jezik, najbrojniji manjinski, teritorijalno kompaktan i, što je zapravo najveći kamen smutnje, Slovacima potpuno nerazumljiv jezik. Zakon izričito ne spominje mađarski jezik, ali u prijedlogu Matice slovačke, Jezikoslovnoga zavoda Ľudovíta Štúra i

Saveza slovačkih književnika iz 1994. god. sasvim se eksplicitno opisuje pozadina donošenja Zakona o državnom jeziku: "Pada kultura slovačkoga u tisku, u sredstvima masovnoga priopćavanja, u školama, slovački jezik gotovo da nestaje iz manjinskih škola, s kulturnih manifestacija, iz crkava i iz javne komunikacije na nacionalno miješanom slovačko-mađarskom teritoriju Republike Slovačke. (...) Ničime efektivno reguliran pritisak pri nametanju mađarskoga jezika u javne jezične iskaze na nacionalno miješanom području južne Slovačke i dosadašnje parlamentarne odluke ozbiljno ugrožavaju položaj državnoga jezika kao duhovne državne simbolike suverene države." [6: 139]¹¹

Međutim, Zakon o državnom jeziku naišao je na teškoće već pri samomu sastavljanju jer je ubrzo isplivala na površinu proturječnost s kojom autori zakonskoga teksta u početku nisu bili računali. Definirajući područja obvezatne javne i službene uporabe slovačkoga jezika autori zakona automatski su osporili javnu uporabu jednoga drugoga jezika koji je prisutan u slovačkom javnom i kulturnom prostoru. Radi se o češkom jeziku. Nakon razdvajanja Češko-Slovačke Federativne Republike 1993. god. Česi u Slovačkoj formalno su postali nacionalna manjina, a njihov jezik manjinski jezik. U praksi pak češki ima mnogo prestižniji status. Ne uzimajući u obzir davne jezične kontakte i višestoljetnu prisutnost češkoga jezika u Slovačkoj, koji je u

¹¹ "Klesá kultúra slovenčiny v tlači, v hromadných oznamovacích prostriedkoch, v školách, slovenčina sa takmer vytráca z národnostných škôl, z kultúrnych podujatí, z kostolov a z verejnej komunikácie na národnostne zmiešanom slovensko-maďarskom území Slovenskej republiky. (...) Ničím efektívne neregulovaný tlak pri pretláčaní maďarského jazyka do verejných jazykových prejavov na národnostne zmiešaných územiach južného Slovenska i doterajšie parlamentné rozhodnutia vážne ohrozujú pozíciu štátneho jazyka ako duchovnej súčasť štátnej symboliky suverénneho štátu."

raznim povijesnim razdobljima bio i književni jezik Slovaka, češki je neodvojiv dio slovačke stvarnosti od 1918. god., s iznimkom razdoblja od 1939. do 1945. god. Nekoliko desetljeća suživota u zajedničkoj državi razvili su u Slovaka pasivni bilingvizizam i svojevrsni kult češke kulture i jezika.¹² Kompetencija za češki nakon osamostaljenja polako opada, ali još uvijek je vrlo visoka u gotovo svih Slovaka.¹³ Dosljedna primjena Zakona o državnom jeziku potisnula bi češki iz kulturnoga i javnoga života što bi bilo potpuno suprotno slovačkoj tradiciji i zasigurno bi naišlo na posvemašnje protivljenje slovačke javnosti u kojoj se češki jezik uglavnom tolerira i za razliku od mađarskoga jezika ne izaziva osjećaj ugroženosti ili povijesne traume. Potiskivanjem češkoga bili bi izravno pogođeni i slovački Česi koji su se na razne načine (bračnim vezama, poslovno) doselili u Slovačku tijekom višedesetljetne zajedničke države, a koji se vrlo često služe češkim jezikom u svim komunikacijskim situacijama što im je omogućeno tradicionalnim sveslovačkim pasivnim bilingvizmom. Osim toga, potiskivanje češkoga jezika iz prostora javne, ali i službene komunikacije, dovelo bi u nezavidan položaj i stotine tisuća Slovaka koji su na privremenom radu u Češkoj Republici, poglavito u Pragu.

Da bi se to izbjeglo, u Zakon je unesen kriterij *temeljne razumljivosti* (svk. *základná zrozumiteľnosť*).¹⁴ Ako neki jezik ispunjava taj kriterij, u određenim se okolnostima može rabiti umjesto državnoga jezika. Zakon o državnom jeziku predviđa dvije takve situacije. Prvi stavak 5. članka određuje da se radijsko i televizijsko emitiranje na cijelom području Republike Slovačke odvija na državnom jeziku, ali dopušta emitiranje stranih radijskih i televizijskih emisija koji imaju titlove na državnom jeziku ili jeziku koji drugačije zadovoljava zahtjev temeljne razumljivosti sa stajališta državnoga jezika. Iako se to izričito ne spominje, ovaj se stavak vjerojatno odnosi na neslovačke titlove i pogotovo sinkronizacije stranih filmova i televizijskih serija što je u Slovačkoj puno češći način prilagođavanja stranih vizualnih djela. U ovaj je stavak kriterij temeljne razumljivosti ubačen ne bi li se dopustili češki titlovi i sinkronizacije stranih filmova i serija što je sasvim uobičajena praksa na slovačkim privatnim televizijama, u kino-projekcijama, a naročito u video- i DVD-produkciji. Naime, sinkroniziranje filma osim troškova prijevoda iziskuje i troškove cijele filmske ekipe

¹² O tome svjedoči činjenica da je u mnogih Slovaka još uvijek česta predrasuda prema kojoj su češki književni prijevodi i sinkronizacije stranih filmova i serija *a priori* bolji iako bi objektivna jezična i stilistička analiza zasigurno pokazala da su slovački prijevodi i sinkronizacije u najmanju ruku jednako uspjeli.

¹³ Prema mojim osobnim zapažanjima, čini se da kompetencija opada prema dobi, urbaniziranosti i zemljopisnom položaju. Slovák će slabije razumjeti češki što je mlađi, u što manjem mjestu živi (gdje je slabije izložen češkim medijima) i što je istočnije. Ove su tendencije krajnje općenite i imaju mnoštvo iznimaka.

¹⁴ Sam pojam temeljne razumljivosti lingvistički je vrlo dvojbena i zakonski ga je gotovo nemoguće definirati.

koji najprije moraju uvježbati, a zatim i snimiti svoje govorne uloge. Stoga je ponekad puno jeftinije preuzeti film koji je već preveden (i sinkroniziran) na češki.

Sedmi stavak 5. članka također predviđa kriterij temeljne razumljivosti, a odnosi se na kulturne i odgojno-obrazovne manifestacije koje se izvode na državnom jeziku ili drugom jeziku koji ispunjava zahtjev za temeljnom razumljivošću sa stajališta državnoga jezika. Ovaj stavak vjerojatno je motiviran brojnim i redovitim kazališnim i drugim scenskim izvedbama na češkom jeziku. Budući da se u najvećem broju primjera ne radi o pripadnicima češke nacionalne manjine, ova uporaba "nedržavnoga" jezika ne potpada pod Zakon o uporabi jezika nacionalnih manjina, pa ju je trebalo posebno regulirati zakonom.

Međutim, praksa pokazuje da se češki tolerira u mnogim drugim prigodama javne, pa i službene komunikacije, koje nisu propisani Zakonom o državnom jeziku. Na primjer, prilično je sporan treći stavak 5. članka koji glasi: "Realizatori radijskoga i televizijskoga emitiranja, spikeri, voditelji i urednici dužni su se pri emitiranju služiti državnim jezikom." [4: §5]¹⁵

Ova se odredba međutim u slovačkim televizijskim medijima često prešutno krši. Svojevremeno je, 2002. i 2003. god., Petr Novotný na privatnoj televizijskoj postaji Markíza vodio vrlo gledanu i popularnu kuharsku emisiju *Chut'ovky* na češkom jeziku. U sezoni 2006./07. televizijska postaja JOJ emitirala je popularan talk show *Bez obáv, prosím* koji je vodio Jan Kraus, popularna televizijska osoba čiji je općečeški jezik s natruhama slenga neodjeljiv zaštitni znak jednako kao i njegova ciničnost. Na informativnoj televiziji TA3 Petr Bohuš na češkom je jeziku vodio emisiju *Čierny Peter* zbog čega ga je jedan gledatelj prijavio Vijeću za emitiranje i retransmisiju (svk. *Rada pre vysielanie a retransmisiu*). Vijeće je zaključilo da Petr Bohuš, rabeći češki u televizijskim istupima, nije povrijedio odredbe Zakona o državnom jeziku te da se iznimka o općenito razumljivom jeziku, prema riječima ravnatelja ureda Vijeća Ľuboša Kukliša, odnosi i na voditelje što je zapravo prešutno gledanje kroz prste.

Strogo se držeći slova zakona, takvi bi medijski djelatnici trebali biti sinkronizirani na slovački ili govoriti slovački, što bi im oduzelo znatan dio osobnosti i originalnosti, ili bi njihova matična televizijska kuća trebala osigurati slovačke titlove koji bi u slovačkih gledatelja izazvali otprilike iste reakcije kakve je svojedobno u Hrvatskoj izazvao prijevod srpskih filmova – buru smijeha i val negodovanja. Jedini programski sadržaji u kojih se inzistira na slovačkom jeziku čine emisije namijenjene djeci do 12 godina. Slovačka televizija (*Slovenská televízia*) 2006. god. platila je globu od 20.000 slovačkih kruna zato što je emitirala nekoliko epizoda poznate češke

¹⁵ "3) Prevádzkovatelia rozhlasového a televízneho vysielania, hlásatelia, moderátori a redaktori sú povinní používať vo vysielaní štátny jazyk."

luterske serije *Spejbl a Hurvínek*. Serija je bila prekinuta, a zatim ponovno puštena sinkronizirana na slovački.

Stoga je Vijeće za emitiranje i retransmisiju predložilo Ministarstvu kulture da se načelo jezika s "temeljnou razumljivošću" kao jednakopravnoga ekvivalenta državnom jeziku primijeni i pri emitiranju živoga govora, a ne samo pri prevođenju filmova ili dokumentarnih emisija. Taj se princip ionako, kao što smo pokazali, u praksi odavno primjenjuje, čime se prešutno krši Zakon o državnom jeziku. Vijeće je također predložilo da se dobna granica za obvezatno prevođenje na slovački spusti s 12 na 7 godina.

Osporavanje češkoga jezika u slovačkom medijskom prostoru možda bi dovelo u pitanje i djelovanje slovačkih umjetnika i zabavljača u Češkoj Republici, na primjer Milana Markovića, Milana Lasice ili pak Zuzane Belohorcove, koji se na češkim televizijskim programima služe slovačkim jezikom, a uživaju veliku popularnost.

Drugo područje na kojem se prešutno krše odredbe Zakona o državnom jeziku područje je službene komunikacije. Sâm sam doživio da su mi se u trima prigodama u slovačkim državnim ili javnim institucijama djelatnici obratili na češkom. I tu se mogu očekivati zakonske korekcije (svakako u korist češkoga) jer 6. članak Zakona o uporabi jezika nacionalnih manjina iz 1999. god. daje jednakopravan status češkome u službenoj komunikaciji: "U primjeni ovoga zakona vrijedi da uporaba češkoga jezika u službenom općenju zadovoljava zahtjev temeljne razumljivosti prema državnom jeziku, ako međunarodni ugovor kojim je Republika Slovačka obvezana ne određuje drugačije." [3: §6]¹⁶

Međutim, takvo što ne spominje se u Zakonu o državnom jeziku, pa će ova dva zakonska akta trebati uskladiti, makar u obliku kompleksnoga zakona, kako se predlaže u Konceptiji skrbi o državnom jeziku u Republici Slovačkoj.

U usporedbi sa Slovačkom Hrvatska je u potpuno drukčijoj situaciji. Dok govornici slovačkoga, na temelju vlastitoga iskustva ili puno češće potaknuti sugestijama političara, osjećaju svojevrsnu opasnost i ugroženost od jezika koji se od njega potpuno razlikuje, hrvatski je "ugrožen" od jezika njemu sasvim sličnih. Primjenjujući kriterij "temeljne razumljivosti", hrvatski bi jezični zakon u službenoj i javnoj komunikaciji morao dati jednaka prava svim književnim varijetetima hrvatsko-srpskoga dijasistema, a uporaba tih jezičnih sustava u medijima bila bi daleko proširenija nego što je to danas, dakle bili bi mogući srpski i bošnjački titlovi filmova, prilozi u informativnim emisijama, govoreni prijevodi dokumentarnih filmova, pisani i govoreni

¹⁶ "Pri uplatňovaní tohto zákona platí, že používanie českého jazyka v úradnom styku spĺňa požiadavku základnej zrozumiteľnosti so štátnym jazykom, ak medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná, neustanovuje inak."

reklamni oglasi itd. Intencija predlagatelja hrvatskoga zakona o jeziku po svoj je prilici upravo suprotna.

Na temelju izloženoga može se zaključiti da proglašavanje slovačkoga Zakona o državnom jeziku uzorom Hrvatskoj u donošenju jezičnoga zakona proizlazi iz nedovoljno preciznoga čitanja odredaba toga zakona. Pogrešno je shvaćena već intencija toga zakona koji ne propisuje oblik slovačkoga standardnoga jezika, već određuje javnu i službenu uporabu državnoga (slovačkoga) jezika i manjinskih jezika, odnosno drugih jezika koji se rabe na području Republike Slovačke. Specifična jezična situacija u Slovačkoj uvjetovala je uvrštavanje u zakon lingvistički dvojbenoga kriterija temeljne razumljivosti koji bi, dosljedno primijenjen u Hrvatskoj, prilično naštetio hrvatskomu književnomu jeziku. Slovački Zakon o državnom jeziku stoga Hrvatskoj ne može biti uzor pri donošenju potencijalnoga zakona o hrvatskom jeziku.

Literatura i izvori

- [1] *Koncepcia starostlivosti o štátny jazyk Slovenskej republiky*, <http://www.mksr.sk/umenie/ttny-jazyk/koncepcie-starostlivosti-o-statny-jazyk>
- [2] *Ústava Slovenskej republiky*, 96 str., Bratislava, AMOS, 1992.
- [3] *Zákon o používaní jazykov národnostných menšín*, <http://www-8.mensiny.vlada.gov.sk/data/files/418.doc>
- [4] *Zákon o štátnom jazyku*, <http://www.mksr.sk/umenie/ttny-jazyk/270/1995>
- [5] *Zákon o štátnom jazyku (izvorni tekst)*, www.minelres.lv/NationalLegislation/Slovakia/Slovakia_StateLanguage_Slovak.htm
- [6] *Zásady zákona NR SR o štátnom jazyku v SR*, Slovenské pohľady, god. IV+110, sv. 8., str. 138-141, Martin, 1994.

The Slovak Language Law and the Croatian Context

Summary

The paper considers the Slovak State Language Law (Slovak: *Zákon o štátnom jazyku*) and examines the feasibility of its implementation in the Croatian context. It argues that, as the Slovak language law is the product of social and linguistic circumstances which are peculiar to Slovakia, its strict implementation in Croatia would produce effects exactly opposite to those intended. It also challenges the common misconception that the Slovak language law's purpose is the promotion of correct language usage; in fact, what the Slovak State Language Law does is regulate the official and public use of languages in the Slovak Republic.

Key words: language policy, Croatian language, Slovak language.

Siniša Habijanec, Slovački jezični zakoni i hrvatske prilike
Riječ, 2008., god. 14., sv. 1., str. 79. - 89.

Author: dr. sc. Siniša Habijanec, prof. (Zagreb, Hrvatska)

Review: Riječ, 2008., god. 14., sv. 1., str. 79. - 89.

Title: Slovački jezični zakon i hrvatske prilike

Categorisation: pregledni rad

UDC: 811.162.4'272

811.163.42'272

Number of signs and pages: 29.819 (: 1800) = 16,566 (:16) = 1,035

Copyright of *Rijec (Word)* is the property of Croatian Philological Society and its content may not be copied or emailed to multiple sites or posted to a listserv without the copyright holder's express written permission. However, users may print, download, or email articles for individual use.